

Valtiovarainministeriö

Lausuntopyyntö LVM:lle ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisiksi tavoitteiksi

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunto; Ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisiksi tavoitteiksi

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisista tavoitteista ja esittää kunnioittavasti seuraavat huomiot.

Liikenne- ja viestintäministeriötä on kuultu strategisten tavoitteiden valmistelussa, ja ministeriö tukee ehdotusta strategisiksi tavoitteiksi. Tässä yhteydessä ministeriö nostaakin esille edelleen niitä seikkoja, joita se on valmistelun aikana painottanut.

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Liikenne- ja viestintäministeriö tukee tavoitetta syventää tietopolitiikan johtamista ja tehdä julkisen tiedon avoimuudesta koko tietopolitiikan kantava periaate. Ministeriön tavoitteena on avoimen datan saatavuuden ja tietoa hyödyntävän liiketoiminnan lisääminen. Ministeriön hallinnonalalla tietovarantoja on avattu laajasti ja sen pohjalta on syntynyt liiketoimintaa. Tieto on pääosin saatavilla konelukuisena avoimien ohjelmistorajapintojen kautta. Tavoitteiden osalta on siis jo edetty sektorikohtaisessa työssä, joten ministeriö pitää asetettuja tavoitteita realistisina.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö datatalouden kehittämisessä on olennainen lähtökohta, jota tietopolitiikalla tulee tukea. Julkisen sektorin rooli esimerkin näyttäjänä ja datatalouden mahdollistajana on ilmeinen, mitä tulisi strategialla selkeyttää. Liikenne- ja viestintäministeriö kuitenkin huomauttaa, että tietopolitiikan johtamisen syventämisen tulisi ennen kaikkea tarkoittaa toimenpiteiden koordinoitua sekä niiden yhteismitallisuuden ja yhteentoimivuuden varmistamista (ks. erityisesti kommentit teemaan 3.2). Liikenne- ja viestintäministeriö huomauttaa lisäksi, että EU-tasolla tehdään tai ollaan suunnittelemassa vastaavia tietopoliittisia toimia. Jotta kansalliset toimet olisivat vaikuttavia ja kustannustehokkaita, on ne sovittava yhteen EU-tason toimien kanssa. EU-tason työn aikataulu on usein vaikeasti ennakoitavissa, mikä tulee ottaa huomioon valittujen keinojen joustavuudessa.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää hyvänä, että tavoitteissa on nostettu esille tietosuojan ja tietoturvan merkitys. Tietoturva ja tietosuoja on tärkeä nähdä erottamattomana osana ehdotuksessa esitettyjä tavoitteita. Tavoitteiden toteutumisen kannalta on olennaista, että kyberturvallisuuden kehittämisohjelmassa ja tietoturvan ja tietosuojan parantamisesta kriittisillä toimialoilla tehdyssä selvityksessä esitetyt huomiot ohjaavat turvallisten käytäntöjen luomista.

Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että tiedon käsitettä olisi tässä yhteydessä hyvä tarkentaa ja erottaa datan, informaation ja tiedon käsitteet toisistaan. Tämä helpottaisi strategisten tavoitteen tulkintaa.

Ongelmana tietojohdamisessa ja tiedolla johtamisessa on yleensä monialaisen tiedon hyödyntäminen, yhteinen tulkinta ja dialogisuus yhteisen ymmärryksen synnyttämisessä. Ongelmana yleensä ei siis ole datan tai informaation puute. Tämä on keskeistä ymmärtää tietoperusteisen johtamisen näkökulmasta ja tietoa hyödyntävän kulttuurin lähtökohtana.

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoitteen 1.1. Asetettujen tavoitteiden vaikutuksissa on hyvin korostettu eri osapuolten yhteistyötä ja kehityshankkeiden keskinäisen koordinaation merkitystä ohjelmien ja hankkeiden vaikuttavuuden kannalta. Tiedon hyödyntämistä ja avaamista käsittelevien strategisten tavoitteiden läpiviennissä on tietoturvallisuuden näkökulmasta keskeisessä asemassa aikaan saatu tietoturvallisuuskehikko, kuten esimerkiksi liikenne- ja viestintäministeriön helmikuussa 2021 julkaisema tietoturvan ja tietosuojan parantamista kriittisillä toimialoilla käsittelevä selvitys. Lisäksi ohjelmien koordinaatiossa on otettava huomioon niin ikään vuoden 2021 alkupuolella valmistunut kyberturvallisuuden kehittämisohjelma.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota tavoitteen 1.1. alatavoitteeseen, jossa esitetään tiedon hyödyntämisen ja avaamisen ottamista osaksi tulossopimuksia. Lähtökohtaisesti ministeriö katsoo, että tiedon hyödyntämistä ja avaamista koskevissa tavoitteissa on kyse strategisen tason toimintaperiaatteista ja linjauksista, minkä vuoksi virastojen tulisi noudattaa tavoitteita sellaisenaan. Tältä osin strategisten tavoitteiden valtakunnallisessa koordinoinnissa käytettäviä keinoja tulisi arvioida jatkovalmistelussa niin, että tavoitteet olisivat yleisesti suoraan velvoittavampia. Niiden edistäminen tulosohjauksen avulla on tapauskohtaisesti perusteltua silloin, kun viraston tiedon hyödyntämisen ja avaamisen etenemistä on erityisesti syystä tarpeen yksityiskohtaisemmin varmistaa tai valvoa.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota tavoitteen 1.2. alatavoitteeseen avata kaikki julkisen varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaineistot, mikäli sitä ei estä muun muassa liikesalaisuudet, tietosuoja, tietoturva ja/tai immateriaalioikeudet. Ministeriö pitää tavoitetta kannatettavana, mutta kiinnittää huomiota siihen, että valtionyhtiöiden tietovarantojen avaamisessa otetaan riittävästi huomioon valtionyhtiöiden

liiketoimintamahdollisuudet sekä erityistehtävät (esim. mahdollisuudet rakentaa liiketoimintaansa tietovarantojen pohjalle). Erityistä huomiota tulisi valtionyhtiöiden osalta kiinnittää myös salassa pidettävän tiedon ja immateriaalioikeuksien suojaamiseen. Vastaavasti huomiota tulisi kiinnittää säädettävien velvoitteiden ja määritelmien tarkkuuteen (esim. mitä tarkoitetaan tietoineistolla) ja edellyttääkö tietojen avaaminen uusien tietovarantojen tai -järjestelmien perustamista. Myös virastojen rekistereiden ylläpitoon ja kehittämiseen on useassa virastossa kohdennettu tietopalveluilla (kuten yritys-, kiinteistö- ja ajoneuvorekisteritietopalvelut) kerättyjä varoja. Tältä osin jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarkemmin kustannusvaikutuksia ja kyseisten tietoineistojen avaamisen miellekkyttä. Lisäksi tulee selvittää mahdollisuus korvaavaan rahoitukseen budjetista, jos virastojen maksullisista tietopalveluista luovutaan.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota tavoitteessa 1.2 mainittuihin tietoineistoihin. Tietoineistojen käsite olisi syytä rajata ja täsmentää. Finto määrittelee tietoineistot aineistoksi, joka sisältää jollekin tietovälineelle tallennettuja tietoja. Tämä pitää sisällään myös paperiaineiston. Esimerkiksi Väylävirastossa on paperiaineistoa useita hyllykilometrejä. Vaatimukset aineiston digitalisoinnista ja saattamisesta avoimena datana saataville eivät välttämättä ole realistisia. Tässä olisi syytä kiinnittää huomiota kustannuskysymyksiin, eli perusteltu syy poikkeamiselle voisi olla se, että toteuttaminen vaatisi kohtuuttomasti aikaa tai resursseja hyötyyn nähden. Edelleen tarkkarajaisuuden näkökulmasta olisi hyvä huomioida esimerkiksi 5G:n myötä lisääntyvä moimuoitoinen sensoridata.

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että tavoitetta 2.1 voisi vielä selkeyttää siten, että tiedetään, mitä "asiakkaalla" tarkoitetaan. Tarkoitetaanko asiakkaalla julkista palvelua käyttävää henkilöä, jonka tietoja kerätään, vai tietopalvelun asiakasta, joka haluaa hyödyntää tietoja? Kun julkista palvelua käyttävä henkilö on luonnollinen henkilö, hänen oikeuksien toteutumisen toimeenpanoa omien tietojensa hallinnassa edistäisi omadata-malli. Tältä osin tavoitteeseen voisi sisällyttää näkökulmia, joita on tavoitteessa 3.5.

Tavoitteessa 2.5 tulisi kiinnittää huomiota väärän tiedon levittämisen torjuntaan. Tämä tavoite tulisi rajata tarkkaan, jotta tavoitteen perusteella ei syntyisi esimerkiksi sananvapautta taikka muita perusoikeuksia rikkovaa mallia.

Tavoitteen 2.5 vaikutuksissa on todettu, että organisaatioiden kyvykkyys tunnistaa ja hallita tietoon liittyviä riskejä kasvaa. Turvallinen tietojen käsittely lisää luottamusta uusiin teknologioihin ja edistää osaltaan digitaalisen toimintaympäristön kehittymistä. Tietoturvaosaamisen lisäämiseen kohdistettaviin resursseihin tulee kiinnittää huomiota, jotta toivotut vaikutukset organisaatioiden kyvykkyyksien kasvattamiseksi saadaan aikaa.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoitteen 3.1 kaksi jälkimmäistä alatavoitetta voisi sisällyttää ajatuksen tietojen olemisesta koneluettavassa muodossa silloin kun se on mahdollista.

Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että tavoitetta 3.2 tulisi merkittäväsi tarkentaa ennen kuin se on realistinen ja toteutettavissa. Liikenne- ja viestintäministeriö ei pidä mahdollisena keskitettyjen tietovarantojen perustamista, joissa olisi kaikki viranomaisten tiedot. Tällainen keskittäminen on ongelmallista viranomaistoiminnan lakisidonnaisuuden, viranomaisten erillisyyden näkökulmasta sekä tietosuojan ja -turvaan liittyvien vastuiden osalta. Keskittäminen on myös tietoturvan kannalta epätoivottavaa, sillä mahdollisen tietoihin lainvastaisen pääsyn seuraukset olisivat mittavat. Sen sijaan siltä osin kuin kyse on ”kysy vain kerran” -periaatteen toteuttamisesta esimerkiksi henkilön yhteystietojen osalta, tavoite on kannatettava. Tiedon jakamisen ja yhteen toimivuuden tehostamiseksi hallintoa tulee määrittäen ohjata tietorajapintojen avaamiseen. Hajautetun tiedonhallinnan periaatteiden mukaisesti ajantasainen tieto tulisi hakea rajapintojen kautta sieltä, missä tieto on ajantasaisena. Dataan pääsy rajapintojen kautta lisää järjestelmien yhteensopivuutta ja tietoturvan hallintaa.

Tavoitteen 3.4 viimeistä alatavoitetta tulisi selkeyttää. Ei ole aivan selvää, mitä omien ohjelmistorajapintojen aktiivinen käyttäminen omassa toiminnassa tarkoittaa.

Tavoitteen 3.5 toteutumisen kannalta on olennaista, että kyberturvallisuuden kehittämissuunnitelmassa ja tietoturvan ja tietosuojan parantamisesta kriittisillä toimialoilla tehdyssä selvityksessä esitetyt huomiot ohjaavat turvallisten käytäntöjen luomista.

Tavoitteen 3.5. viimeisen alatavoitteen tulisi tukea ratkaisuja, joissa omadataoperaattori toimii henkilön puolesta tiedon siirtämisessä. Tiedon luovuttamisen käytänteiden ei tulisi siten mahdollistaa vain tietojen luovuttaminen palvelusta vaan myös tietojen hakeminen ja kopioiminen toiseen palveluun.

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoitteen 4.1 alatavoitteessa, joka käsittelee organisaatioiden resursseja, tulisi yhtenä osa-alueena mainita myös turvalliseen tiedon käsittelyyn osoitettavat resurssit. Vastaavasti myös tavoitteen vaikutuksissa olisi syytä nostaa esille turvallista tiedon käsittelyä koskevan ymmärryksen kasvaminen. Esitetyt huomiot linkittyvät osaltaan tavoitteeseen 4.3, jolla tavoitellaan korkeampaa osaamisen tasoa tiedon hyödyntämisessä.

Tavoite 4.3. Kun tavoitteena on saavuttaa korkea tiedon hyödyntämisen ja avaamisen osaamisen taso, vaatii tässä menestyminen osaamista ja

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

tutkimus- ja kehittämistoiminnan pitkäjänteistä rahoitusta. Koulutus- ja innovaatiopanostuksia tulisikin kohdentaa paremmin sen mukaan, millaisia t&k- ja osaamisvaatimuksia liiketoiminnassa ja tutkimuksessa on nähtävissä. Koko väestön osaamis- ja sivistyspohjan kehittämisen on seurailtava näitä tarpeita käytännön tasolla.

Tavoitteen 4.4. viimeisen alatavoitteen osalta ministeriö huomauttaa, että komission ehdotuksessa datahallintosäädökseksi pyritään edistämään datan jakamispalveluiden syntymistä. Näiden palveluiden yksi tehtävä olisi lisätä tiedon yhteentoimivuutta. Tehtävien ratkaisujen on siten oltava sellaisia, että ne mahdollistavat sekä julkisen että yksityisen sektorin toimet.

Tavoitteen 4.4 vaikutuksissa on hyvin korostettu tiedon turvallista hyödyntämistä ja avaamista. Turvallisuusnäkökulman olisi tärkeä näkyä myös ylös kirjatuiissa tavoitteissa. Turvallisuuden tulee olla sisäänrakennettua tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen käytettävissä ympäristöissä.

Laura Vilkkonen
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Maria Rautavirta
Yksikön johtaja, liikenneneuvos

Jakelu Valtiovarainministeriö
Tiedoksi Hankepäällikkö Tanja Lahti

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--